

İslam'da ibadetler yalnızca namazla, oruçla sınırlı değildir. Yüce Allah'ın hoşnut ve razı olduğu bütün söz, fiil ve davranışlar geniş anlamda ibadet kapsamındadır. Bu bağlamda, kişinin yoldan bir taşı kaldırması veya yoldaki bir çukuru onarması, yolumu; sırtına alamayan birisine destek vermesi, araca binemeyen hasta, yaşlı ve zorluklara yardımcı olması ibadet olduğu gibi; kazancını helal yoldan elde etmesi, İslam prensiplere uygun olarak ticaret ve iktisad davranışlarda bulunması, iş ve icraat yapması da ibadettir. Kısaca hayatın bütün alanlarını geniş anlamda ibadet kapsamına alan İslam; ticareti de ibadet olarak değerlendirmiş; bunun gerçekleştirilmesi, ticari hayatta uyulması gerekli ahlaki prensipler getirmiştir. Hazret-i Ömer -radiyallâhu anh-, bir kimse methedildiği zaman, methedene, şeyi yâni: "Hiç sen onunla; komşuluk, yolculuk, veya ticaret yaptın mı?" diye sordu. Muhatabı: "Evet, sen onunla; de yapmadığını söyleyince: "Zannedersem, sen onunla; de Kur'an okurken başını salladığını görmedim!" dedi. Adamın da: "Evet, Ömer! Benim görmediğin; idi." ifadesi; Ömer -radiyallâhu anh-: "Zaman medinde bulunma! Zira; ihlas, kulun boynunda değildir." buyurdu. Burada Hazret-i Ömer -radiyallâhu anh-'ın verdiği öğüt; zira; hire aldanmamak, kişinin fiiline ve beşerî sebeplerine gerek kanat sibi olmak için; bittiğidir. Menfaatinden imtihan verip geçemeyen not almamış olanın teziyesinin tehlikesine işrettir. Osmanlı toplumu da bu ahlak; içinde yoğrulmuş ve böylece cemiyet huzur ve seadetini ehl-i kâfır; hayran bırakacak bir derecede temin etmiştir. Fatih'in İstanbul'u fethinden sonra iki papazın Osmanlı esnafını tedkik ederken yaşadıkları şu hikâye; bu hikâye; ne güzel aksettirir. Papazlar, sabahın erken saatlerinde bir bakkala giderek bir şeyler almak istediler. Bakka onlara: "Ben sifata yaptım. Sifata yapmayan komşumdan alın!" dedi. Bunun üzerine diğer bakkala gittiler. O da aynı şekilde: "Ben sifata yaptım. Sifata yapmayan komşumdan alın!" dedi. Böylece papazlar diğer dükkanlara gittiler. Aldıkları cevap hep aynı oldu. Nihayet ilk bakkaldan alış-veriş yaptılar. Ticaret ilişkilerde kişinin son derece dürüst ve güvenilir olması şartı temel ilke olarak konmuştur. Bu ilkeler iş adamları tarafından benimsenmiş olsaydı, bu piyasadaki bozukluklar olmayacaktı. Ticaret ve alışverişe ilişkin bu ilkeler, iş ilişkilerinde iyi niyetin kurulması, tartı ve ölçülmesi; dürüst ve dürüst; yapılması ve aldatıcı yeminlere başvurmadan kaçınılması hakkındaki Kuran ve Hadis hükümlerinde, değişik şekilde, yansımaktadır.

Şüphesiz helal ve meşrû; bir ticaret yapabilmek için ticari prensipleri, diğer bir ifadeyle ticaret ahlakını öğrenmek şarttır. 1- Müşteriyi Aldatmamak: Tacir, dürüst; ve doğru sözlü; ile müşteriye güven vermelidir. Rasulullah (s.a.v.) doğru sözlü; ve güvenilir tccarı

[illegible]

[illegible]

[illegible]

النَّاسِ
يَسْتَوْفُونَ Ki onlar, insanlardan, ölçekte aldıkları zaman haklarını tastaman alanlar, وَاِذَا
كَالُوهُمْ
اَوْ
وَزَنُوهُمْ
يُخْسِرُونَ
onlara o ölçekle veya tartıyla verdikleri zaman ise eksiltlenlerdir.
اَلاَ
يَظُنُّ
اُولَئِكَ
اَنَّهُمْ
مَبْعُوثُونَ Sahiden onlar diriltileceklerini sanmıyorlar mı?
لِيَوْمٍ
عَظِيمٍ Büyük bir günde, يَوْمَ
يَقُومُ
النَّاسُ
لِرَبِّ
الْعَالَمِينَ Alemlerin Rabbi için insanların kalkacağı günde...
كَلاَّ اِنَّ
كِتَابَ
الفُجَّارِ
لَفِى
سِجِّينٍ Sakın hileye sapmayın!
Ahirette sorguya çekileceğinizi unutmayın! Çünkü kötülerin kitabı muhakkak siccindedir.»
Allahın resulü bir hadislerinde ــ وعن
ابن عباس رضى
اللّه عنهما
قال: قالَ
رَسُولُ
اللّهِ: ‘هْلِ
المِكْيَالِ
والميزانِ
إنكُمْ قَدْ
وُلِّيتم
أمْرَينِ
هَلَكَتْ
فِيهمَا
ا‘ُمَمُ
السَّالفةُ
قبلَكُمْ İbnu Abbas (radiyallahu anh) anlatıyor: Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) mikyal (ölçek) ve mîzân (terazi) kullananlara şöyle hitab etti: "Sizler bizden önce gelip

[illegible]

[illegible]

[illegible]

kazanmaya talip olmamalı, iş¸ilerinin haklarını tam ve zamanında ödemeli ve müşterilerine de makul fiyattan mal satmalıdır. İş ilişkilerinde dürüst olmalı, yanıltıcı ve aldatıcı reklam kampanyalarından sakınmalı, verdiği sözü tutmalıdır. Ekonomik gücünü bir baskı ve tahakküm aracı olarak kullanmamalıdır. Kısacası Müslüman bir iş ve ticaret adamı her şeyiyle emniyet ve güven insanı olmalıdır. Ne gariptir ki, kimileri, dürüst ticaret yapınca kazancın hâsıl olamayacağı yönünde temâyüller göstermektedir. Bunlar, bir gaflet lakırdısı, hakîkat körlüğü ve ilâhî taksimat programını inkârdır. Bu hataya düşenlere göre malını defalarca Allâh ve Rasûlü yolunda sıfırlayan ve hiçbir zaman dürüst ticaretten ayrılmayan Hazret-i Ebûbekir -radiyallâhü an-h’n ashabın en fakirleri arasında yer alması gerekirdi. Ancak tarihen de sabittir ki, o devamlı sahâbenin en zenginlerinden olmuştur. Kaç defa Allâh ve Rasûlü için her şeyini infâk etmesine rağmen nice ilâhî bereketlere nâiliyetle tekrar servet ve mal sahibi olmuştur. Bu itibarla bizler, malı meşrû yollardan kazanmakla mükellefiz ve meşrû yerlere sarfetmeye de mecbûruz. Ârif bir tüccâr, dünyâ ticâretini devâm ettirirken daha büyük olan âhret kazancını ihmâl etmeyecek, ebedî seâdeti düşünüp ilâhî yoldan ayrılmayacaktır. Aşağıdaki âyet-i kerîme, böylelerinin kalbî hayâtını ne güzel aksettirir:

رِجَالٌ لاَتُلْهِيهِمْتِجَارَةٌوَلاَ بَيْعٌعَنْ ذِكْرِاللهِوَاِقَامِالصَّلَوةِوَاِيتَاءِالزَّكَوةِيَخَافُونَيَوْمًاتَت.َقَلَّبُفِيهِالْقُلُوبُوَاْلاَبْصَارُ “(Öyle hakîkî er kişiler vardır ki) onlar, ne ticâret ne de alış-verişin, kendilerini zikrullahdan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı kimselerdir. Onlar, kalblerin ve gözlerin allak bullak olduğu bir günden korkarlar.” (en-Nûr, 37) Bu şekilde ticâret ehli olanlar, bir başka âyet-i kerîmede buyurulan “ticâreten len- tebûr” (aslâ zarara uğramayan bir kazanç) sırrını yaşayanlar, yâni gerçek ticâretten nasîb alanlardır. Nitekim gerçek ticâreti, Allah Teâlâ şöyle ifâde buyurur: اِنَّالَّذِينَيَتْلُونَكِتَابَاللهِ

[illegible]